A

PECSOVICSOK

UTOLSÓ FORTÉLYA.

Speak truth and shane the devil.

VÁCZON,
Nyomatott Somogyi és *Lukátsnál.*

És leomlanak büszke tornyai, és nem vala senki a jók közöl, ki siránkozzék; és elpusztultnak hatalmas bástyái, és az igaznak ereje diadalt ül vala; és kihányattaték az alap, melylyet a szolgalelkűség rakott, és megtisztul vala a levegő.

BEVEZETÉS.

A történetírónak a sáskajárást, a járványokat, u dögvészt és mindent, mi a nép-életre következményekben hat, meg kell írnia, különben az utókor, ha a tényezők kellő ismeréséhez nem jut, az eredményt tiszta valóságában fel nem foghatja. —

Ez alapigazságnál fogva mennél szembetűnőbbek, és mennél nagyobbszerűek a legközelebb lepergett idők eredményei, annál inkább kívánatos a nyilvános életnek tényezőit saját minőségükben, és mennyiségükben ismérni.

Való, hogy az ország mostani állapotát, melly adja isten e nemzet fölvirágzásának hordja magában csiráját, — és hordja is kétség kívül, ha e nemzet még életre való, — nem annyira a meglevő gépek kerekeiről forgott le, mint az európai szellem-mozgalmak visszatartozhatlan mozdonyán gördült elő mindenek bámulatára: de mégis a fogékonyság előkészítése tekintetéből a legközelebb átélt politicai küzdelmek befolyását józanon kétségbe nem vonhatni.

És vívták e küzdelmet az alkotmánymentő ellenzék, cs az alkotmánydöntő pecsovi-

csok. Amazok a hazaszeretet tiszta hevéből a férfias elhatározottság egész erejével; emezek zsoldért bérbeadóit lélekismerettel.

A küzdelem eredménye az európai szellemmozgalmak villanyossága szárnyain bekövetkezék, és ha talán készületlen találta e hont, lelketeket nyomja a súly, ti az idővel daczoló és az örök igazság ellen lusakodó késlekedők, kik a tisztességes conservativ nevet tűztétek a zászlóra, mellyel egy vén banya szőtt, kit butításnak neveznek, egy ocsmány kéjhölgy hímzett, kinek neve haszonhajhászat, és egy dögvészben haldokló úton álló hordozott, ki a szolgalélek.

Kívánnám, hogy a múltnak még csak árnyéka se nyúlnék át a szép jelenbe, s ne ferlőztelné meg e gyönyörű szakát az ifjú szabadságnak; kívánnám, hogy a múltakat a feledés fátyoléval takarhatnék be, és ne is emlékeznénk a szélyelágazó erők irányairól, mellyeket az időolly csudálatosán egyesített; de a történetből semmi tényezőnek sem lévén szabad kimaradnia: vessünk egy pillanatot azokra, mikkel bár isten soha meg ne látogatta volna, e nemzetet.

Röviden dologra! — mert sok más tennivaló vár a figyelmező hazafira.

Posonban 1848-ki martiusban.

I.

Pecsovics! ugyan mi a manó volt az a pecsovics? Megmondom röviden. — 1839-ben Tolna vármegye követválasztást tartott. Az alkotmányos, vagy ha úgy tetszik,— békés reform emberei Bezerédy Istvánt az 1836-ki országgyűlésről eléggé ismert melegkeblű hazafit jelölék ki követül: mások, kik a korszellem átidomító hatalmával daczolni, és az alkotmányos kifejlődés kerekeit megállítni akarni elég gyermekesek voltakmint akkor meghittebb körökben mondogatákBecsből kapott Winknek hódolva azon Bezerédy ellenében, kit az 1836-ik országgyűlés végével a megye karai és rendéi osztatlan bizodaíommal Tolna vármegye örökös követének kiáltottak ki, és jegyzőkönyvi határozatnál fogva sürgettek megerősíteni, de melly szokatlan megtiszteltetést az alkotmányos szabadsághoz inkább mint a dicsőséghez hű férfiú szerényen el nem figadott, két ellenkező elvű egyént, a feudális maradósdiság ismert bajnokait jelöltek ki Dőry Gáborban és Perczel Istvánban.

Egyik párt sem késett erőt készíteni a megmérközésre. A bécsi Winknek nótáján járókat a főispán láthatatlan főnöksége alatt Tolna mezőváros akkori részföldesura Feslelits Rudolf gr. vezérletté, egy talpig becsületes ember, de, ki egy haza regeneraliójának nagy munkájáról^ alkotmányos reformról, és egy elmaradt nemzetnek önmagán segítni akarásáról és kötelességéről annyit tudott, mint az Aeneas és Dídoösszekelését eszközlő prépost az egyházi jogból, kiről Blumauer a papi tanácsot leírván ezeket mondja: Olt egy hasas, pirospofás prépost volt a praesidens, mindjárt látta hogy Aeneas nem utolsó accidens, bár ex jure canonico annyit tudott, mint egy csikó, elég hogy ő prépost volt.,,

A megmérkőzés elhatározó napja megjött, a szabad választás sorompói megnyíltak. A főispán pártjának, joggal nevezhetni így, mert a párt ismertető jele a szürke kerek kalap a főispán fején is látható vala, — megjelenési helye tanyája az említett látható vezér grófnak Szegzárdtól egy órányira feküdt majorja, jelesül nagyszerű birkaakla volt. Nemes urak a választási megelőző éjjel itt abrakoltak és itták áldomást nagyban, míg lovaik a vendégszerető gróf lóherését, a gazdatiszt és számadó juhász szívfájdalmára takarosan lepusztították. Innen történt más nap reggel Szegzárdra a berukkolás olly módon és állapotban, miként az egész éji dorbézolás hozta magával. A birkaakli nagyszerű lakomát a gróf főtisztje a Pecsovics Ferencz intézte, benne találta a has

és torok hatalmas istápját, nevére, mellyhez sok bor és birkahús fölölti rendelkezésjog vala kötve, fölvidult a korlesszív, és nevének a mint új hordó feneke ütteték be, vagy a mint új bográcsból pörkölt jőve asztalra, több „éljen“ hangzott a buzgóságtól hebegő ajakról, mint bárkiének is; sőt minthogy az ember is az okozatot a legközelebbi okra szokta rá alkalmazni: a berukkolás és csapat fölállítás alkalmával leginkább a Pecsovics név éljeneztetése hangzék ki a jóltartott tömeg bájos kurjongatásai közöl. Midőn pedig a választás színhelyén sógor sógort, koma komát, szomszéd szomszédot más táborba más kokárdával más kalap alatt látott, lön csudálkozás nagy és tarlós,- és hallalszának illynemü megszólítások: „hát sógor kend is Pecsovics bográcsából nyalakodott!?“ — „ejnye komám csak nem hittem volna hogy kend is Pecsovics embere!“ — „szomszéd hé Hajpál szomszéd! Bogyay szomszéd! hijü! hát kigyelmed is pecsovics, kigyelmed is elárulta az igaz ügyet, nem fél kigyelmed az istentől, hogy az örök igazság embere ellen pecsovicsok!“ —Ej ej, bizony nagy dolog, hogy még kigyelmelek is pecsovicsok. És nagyszerű vala a mámoros viszhang: éljen Pecsovics! éljen Döry! éljen Perczel! Nem kell nekünk kopasz követ, nekünk szép ember követ kell! Éljen Döry, éljen Pecsovics! És a nevezet a pártra rászáradt, mint palóczra a „matyók“ mint zsidóra a ‚hepp hepp‘ és mint czigányra a „móré.“ —

Eddig a nevezet eredete, lássunk még né-

melly attribútumokat, ugyané nevezetes történetből. — Elhatároztaték a megnyílott követválasztási közgyűlésben, hogy a szavazás két, sőt ha szükséges három nap is tart, mit hihetőleg igényleni fog egy előbbi végzés következtében a meg nem jelenők megbízó leveleinek átnézése és szabályszerű átvisgálása, melly intézkedés alá a Bezerédy ellenes párt nagy fortélyt helyezett s azért indítványozta. És a szavazatszedő választmány e szerint küldeték ki. — A szavazást a Bezerédy rész kezdte meg 10 órakor az utczáról be a vármegyeház udvarába, honnan a szavazottaknak kimenni tilos volt mind addig, míg a szavazatszedő választmány eljárásának folytatását más napra halaszlván működni meg nem szűnik. A szavazók nevei mind fölíratlak· Délutáni három óráig Bezerédyre adatott 547 szavazat, nem kis rész, minthogy még másnap is lehetendett szavazni more patrio az ebéd mellett maradván.

A pecsovicsok szavazása 3 órakor kezdetűk meg, és midőn már alkonyodék, sőt be is sötétedett, a küldöttség számos tagjainak sürgetésére sem lőn megszűnés, hanem szavaztak esti tíz óra utánig. — Kilencz óra tájban már fogytán volt a kívül álló szavazók serege azért, hogy az 547 számot meghaladhassák, a föispáni szállás egyik ablakán, melly a megyeház járatlan és kivilágítatlan, de suttyomban némelly pecsovics alvezérektől szemesen őrzött oldalára esik, pótlékseregül a már szavazónak közül annyi ereszgettelék le kötélen már az első emeletből, mennyi

kell vala a szavazatok számának 547-nek valamivel túlvitelére. Többen e másodszori szavazási műtétéinél, főkép mivel a Bezerédjhez szító küldöttségi tagok bizonyos többségükben bizakodva már este elmentek, szerencsésen átcsúsztak, többen pedig rajta kapatván szégyen szemre elutasíttatának. A mint a szavazók már fölírattak, jelentetvén, hogy mostanra több, ki szavazni kíván, nincs, a szavazás a küldöttségi elnök világos kijelentése mellett, miként másnap 9 órakor folytadatik, megszűnt.

Más nap, a helyett hogy a szavazás 8 órakor folytattatok volna, és a meg nem jelentek megbízó levelei is számba vétettek volna, mellyekben hasonlókép bizonyos többsége volt a Bezerédj pártnak, már reggel hét órakor a pecsovics tömeg a megye teremében volt, s az elnökséget elfoglaló főispánnak a szavazatszedő (25 tagból álló) küldöttség öt tagja, világos, hogy pecsovicsok, jelentést teszen, miként a szavazás eredménye Bezerédjre és társára 5'17; Döryre és Perczcl Istvánra pedig 569. Elnök e jelentés nyomán, melly azonban nem csak hogy a többi tagok bele egyezésével, hanem egyenesen tudtán kívül tétetett, Döryt és Perczelt követekül kijelenti. — E hírre a Bezerédj részről megjelent némellyel;, közöttük illy szokatlan időben s még szavazásra szánt napon nagy bajjal beparancsolt főjegyző Sztankovánszky Imre is ellenmondanak, minthogy még a szavazás nincsen befejezve, minthogy a küldöttség néhány tagjai a többiek

mellőzésével érvényes jelentést nem is lehelnek, sőt Bezeréd részéről sokan még nem szavazottak, személyesen szavazati jogukat követelik is, annál inkább minthogy a tegnapi szavazás azon elnöki kijelentéssel fejeztetett be, miszerint ma folytaltatik s. a. t. — minden semmit sem használ, a tömeg a kijelentést éljennel viszhangoztatja gúnynyal illetvén egyik szolgabírót, kié törvénytelen eljárás ellen óvásos megjegyzést tőn, és a főjegyzőt, ki páratlan jó szándékkal, mellyel zavaroknak vétetnék elejea jegyzőkönyv meghitelesitését sürgette. — A főispán a hitelesítési gyűlést nyolczad napra tűzvén ki, fölkelts a kikiáltás elönté a város minden utczáit mindenek bámulatára.

A nyolczad nap megjött, mellyen jegyzőkönyvhitelesítésnek és megbízólevél-kiadásnak kell vala történni. De az isten szabad ege alatt az udvaron tartolt gyűlésben az előbb is jóval számosb Bezeréd-rész most is egy oldalon a pecsovicsok ellenében olly feltűnően számosb volt, hogy a többség kimondásában vonakodó elnök hoszszas és sürgető követelésnek elvégre engedni kénytelenül végzésképp kijelenté, miként a múltkori választás a fenebb említett okoknál fogva érvénytelen, s mától 15 napra új választás rendeltetik el. Ez alkalommal lehetett hallani a felsült pecsovis követektől nyíltan és érthetőleg, hogy nekik credentionális nem is kell (köztünk legyen mondva nagyon aljas modorban formulázva) majd meglátják ők így amúgy s. a. t.

A tizenötödnap megjött, hatalmas készületek és elszántság kíséretében. Bejövének, vagy betántorgának, vagy befuvaroztatának a tens karok és rendek, kinek mint lehetett. Szemre is kétannyinak látszék a veres kucsma mint a szürke kalap. A főispán is megérkezék. — A világos kevesebbségben levő pecsovicsokat fáradalmuknak és fortélyuknak meghiúsulása gyötörvén, porba esett pecsenyéjük fölött szégyen és boszú érzete borító el. És minthogy a boszunak hü társa az erőszak, ez üté föl véres zászlóját a szegény és boszú borította kedélyek között. És e borzasztó zászlót a föispáni mint pártfőnöki hatalomba bizakodás szele lengeté. Ugyanis egy megyei tisztviselő vezérlete alatt berohanának a megye fegyvertárába, onnan nindennemü fegyverrel fölfegyverkezve megrohanák a Bezeréd-pártot, és lön vérontás egész a borzalomig. A dühöngő pe* csovicsok közölt, kik az ellenfelet a megyeházba bejöttékor támadták meg és verték vissza, és zárak ki a nagy vasas kapuval, látható volt a megye tömlöczéből ezen műtételre kibocsájtott hírhedt erejű két zsivány is, egyiknek halhatlan neve Babos Jancsi. És ki e híres két legény hasznavételel tanácslá, vitézségükben épen nem csalatkoznék, mert főkép Babos egy hasáb szilfával egész a vér meghűléséig zúzta a veres kucsmás főket. Az ekkor ontott vér, mellynek fiú atya ellenében vala bűnrészese, még az örök igazság érdekében boszut fog kiáltani. Wink-adók, pártfőnök főispánok, és ti, kik lelketeket áruba bo-

csaljátok, ne feledjétek, hogy van bűn, mellyel isten sem ezen, sem a más világon meg nem bocsát, és Hlyen az igazság elleni tusakodás.—

Vége e tragicomediának kir. commissio lón s a nagyméltóságú kir. biztos mint mondogatni szokta, ura királya nevében föltett kalpaggai és dzsidásokkal sűrűn környezetten elnökölvén egy közgyűlésen egy megígért de meg nem adott kardért a törvényesen választolt és törvényesen megbízólevelekkel ellátott s a magyar törvényhozó testületnek örömnyilalkozványi között fogadott követeket Bezerédyt és Perczel Móriczot visszahivalla, s a pecsovicsokat helyükbe küldötte a magyar alkotmány megtisztelésére, másoknak rettentő példájára. A pecsovics követek az utasítás irányában hibába estek az országgyűlésen s ismét letétellek, ismét commissio terrorismus egész az utálatig — félballeria pattantyússág és hét ágyú és 2000 főre menő katona és spanyol inquisitio Szegzárdon s. a.t. s· a.t.

Most már tisztelt hazámfia, érted mi az a pecsovics; mert hiszen a nevezet származását és attribútumait híven előadtam. Így hát már most ha a mondottakat alkalmazzuk, a dolog így áll: a csökönyös maradósdi: pecsovics. Ki haszon fejében nem ismért czélokra eszközül adja oda magát: pecsovics. — Ki minden áron még véreinek vérén is hivatalt vadász: pecsovics.— Ki a haladás kerekeibe, hogy azokat föllartsa, kapaszkodik: pecsovics. — Ki a feudális ószerűségeknek bárdja, s a kor és civilisatio követel-

le alkotmányos reformnak ellensége; pecsovics. — Ki előtt a legszentebb polgári érdekek is csak eszközei az önzésnek: pecsovics. — Ki erkölcstelen utakon és eszközökkel magának előmenetelt szerez, vagy ezen áron másnak, még lélekismerelét is megtagadva, vak szolgálatot tesz: pecsovis. — Ki derék hazafiakat tol le a cselekvés közteréről, hogy ezt csak gátul szolgáló önmaga egyéniségével töltse be; pecsovics. — Ki a hivatalt jobban szereli mint hazáját: pecsovics. — Ki elég szolgalelkű magát pénzért vagy hivatalért holmi kaczérkodó Wink-nek eszközéül árba bocsátni; pecsovics. — Ki egy kis birkahúsért, vagy grófi kézszorításért, egy kisczimérl vagy díszjelért mi nt Esau lencseért magának és hazájának jogát, önlelkét és övéinek üdvét eladja: pecsovics. — Ki hivatalával mások jogainak elnyomására visszaél: pecsovics. — Ki az emberi társaságban mint here a méhek közt csak emészt de nem dolgozik, hogy legyen közvagyon és közjó: pecsovics. — Ki alkotmányos hazában absolutisticus elvekkel telve még mint országgyűlési követ is helyei s szót igényel megbízólevél nélkül: pecsovics. — Kinek a hivatal nem méltóságát hanem önkényét és szemtelenségét öregbíti: pecsovics. — Kortes, ki magát kötélén is ereszgetleti: pecsovics. — Kortes, ki meggyőződését eladja: pecsovics.— És ki az Örök igazság ellen küzd: pecsovics. — Példákkal lett volna ezt érdekes Mustrálni, ha saját káromon nem tanultam volna meg. hogy exem-

pia sunt odiosa — és a gyakorlati angolnak egy közmondását: he that follows truth too near life heels, shall have dirt thrown in his face — az az: szólj igazat, betörik a fejed.

II.

Hogy a kivel végzem, azzal kezdjem, az angol azt mondja: here is talk of the Turk and Pope, but it's my next neighbour does me the harm. Mit magyarra így lehetne fordítni: sem a török sem a pápa ok, hogy *ég a* haza háza: a pecsovics conserválja? — német tűzzel gyújtogatja.

Urunk születése után 1846-k esztendőben szüret után szerte küldözteték a kegy és hivatal osztó méllóságos és nagyságos és excellentiás nevek maszlagéval bekeni meghívó. És november hónapjának 12-k napján öszesereglének ős Buda várában Magyar ország főbb hivatalnoki és méltóságai, és tisztviselői, kiket nagy részben nem kis áron vett meg az absolutismus, hogy lennének ez országban istápjai; és összesereglének az Isten egyházának emberei, mivel hogy az emberiség életének feltételét a vallást már olly erős lábon állóvá szilárdították, miként az gondjaikat igénybe sem veszi, s azért egy, irányban és szellemben ismeretlen hatalom aranyborjának ménének áldozni a vallás és szabadság után szomjazó nép véres áldozatával; és összesereglének

azoknak és ezeknek alárendeltjeik, kik sóvár szemeiket a czím- és hivatal-lajtorjára függesztik, mint függeszté egykor álmában Jákób az égig érő lajtorjára az ö szemeit; és öszesereglenek, kiknek keblében a dicsvágy és hatalomvágy emésztő tűzzel ég az elhamvadt hazaszeretet zsarátnoka fölött, és kik csak a hatalom szolgálatára nagykornak; és összesereglének, kik részint mert gondolkodni nem tudnak, részint mert kényelmesebb, ha az ember helyeit más gondolkodik, és azon felül a kényelmet tisztességesen meg is fizeti, nem gondolkodnak, és azért nem tudják vagy tudni nem akarják, milly mennyei értékű az igazság, és milly mennyei édességű a szabadság; és öszesereglének, kik azt hiszik hogy a marha, mellyel istállón tartanak, hogy majd járomba fogják, és mellyet a mészárszékre hizlalnak, irigylésre méltóbb a bikánál, melly szabadon keresi élelmét az erdőben; és kik azt hiszik, hogy a ló, mellyet megnyergelnek és czifrán feikanlároznak, s melly előtt bőven áll széna a jászolban, derekabb sorssal bír ama ménnél, melly szabadon nyerít és nyargalódzik a síkon; és kik azt hiszik, hogy a kappan, mellynek szemet szórnak a ketreczben boldogabb ama vadgalambnál, melly reggel még nem tudja, hol talál mára eledelt magának; és kik azt hiszik, hogy annak, ki csendesen sétálgat egy kertben, mellyet királyinak neveznek, kellemesebb élete van, mint annak a bujdosónak, ki erdőről erdőre, bérczről bérczre jár, és küzd viharral és küzd vészszel

olly reményt hordozva szívében, hogy magának házi boldogságot és hazát fog teremteni; és kik azt hiszik, hogy a gyáva szolga, ki urának asztalánál ül, jobbízűen eszi arról a finnyás étkeket, mint a szabadság bajnoka eszi a maga darab fekete kenyerét; és kik azt hiszik, hogy annak, ki nyakán kötelet viselve alszik a párnán, mellyel ura vetett elébe, édesebb az álma, mint annak, ki napestig azért harczolván, hogy semmi önkénytől függnie ne kelljen, éjjel egy pár órát pihen a földön a mezőnek egyik szegletében; és kik azt hiszik, hogy a gyáva, ki mindenütt maga után hurczolja a rabszolga-lánczot kevésbé van megterhelve, mint ama bátor férfiú, ki a fogságnak békéit viseli; és kik azt hiszik, hogy a félénk embernek, ki a zsarnokság dögleletes levegőjében bíbor párnákon húnyik el ágyában, szebb halála van, mint amaz erős állhatatos férfiúnak, ki hóhérpadon adja szabad lelkét az Istennek vissza úgy a mint azt tőle vévé; és kik a fényes szolgaságban megfeledkeznek, hogy fáradság és szenvedés mindenütt van, csak hogy vannak haszontalan fáradságok és hasznos fáradságok, és vannak gyalázatos szenvedések és dicsőséges szenvedések.

És összesereglének még bölcs és jóakaratú férfiak is, megfeledkezve állásukról és méltóságukról, mellyhez egyéniségükön alapúló reményeket, igényeket és követeléseket kapcsolt a közhaza, és a kikben vetett bizodalomnak koránsem a vakon szegődöttek clubbjához való já-

rulásban kell vala nyilvánulni; hanem a befolyásnak és életbölcseségnek csupán a magyar haza nemzeties és alkotmányos érdekei irányában pártokon felül emelkedő erőben áradni el részrehajlatlanúl; és miután összesereglének elnökölleték az országnak az ő tárnokát, és valának *százhuszonöten.* Annyi Werbung után *száz huszonöten!*

És mit tőnek az összesereglettek? Írtak pártprogrammot az önzés, vak szolgálat, és alkotmányellenesség tollával, és gyámság alá vevék a kormányt az eszmezavar legnevetségesebb nemével, és tőnek fogadást mindent leszavazni, mi az ellenzéktől jő, és fogadénak hűséget az akkori absolutisticus kormánynak, a közbirodalommal való összeköttetés tényleges méltánylásával, végre az alkotmányos statustudomány szótárából egy szót a „függetlenséget" kitörölték, és irának helyébe egy mást, melly még a statusbölcsek magyarázatára vár a „becsületes függőséget.“ És egy oldalról a stabilitás legfőbb biztosítékait vallván irányelvükül, és a conservativ elv kifejtését becsületes függőségük melletti föladatul, más oldalról a kezdeményezési hivatást a kormánynak tulajdonítván akaratukat és tehetségüket ígérték föl minden czél megközelítésére és szándok létesítésére eszközül, és hogy még a józan emberi eszet is kigúnyolják, meggyőződést is emlegetének. Végre azon ígérettel, hogy czéljaik kivívására minden alkotmányos törvényes és loyalis utat használva maguk-

nak minden áron többségei szerezni iparkodnak, eloszlottak.

És most tegyünk nehány kérdési, s halljuk rá az élet feleletét. Kinek fogadénak szolgálaot? az összes birodalmi absolutisticus kormánytól függeteg, magyarnak gúnyolt kormánynak, mellynek cselekvőségében irányt, eszközléseiben modort amannak hatalmas szelleme szab. És kinek fogadtak többséget szerezni? Ennek— És mellyek azok az alkotmányos törvényes és loyalis eszközök, mellyeket ezen eljárásuk könnyítésére a kormány biztosítón? Oh ezek igen dicsők és szívemelők a mellett, hogy alkotmányosak, törvényesek és loyalisak t. i mi leginkább tudomásra jött, az új kreishauptmanrendszer, és az alkotmányos szabadság fája gyökerének irányzott irtó fejsze, a horvátországi híres pátens. Amaz kiszámított ostroma az amúgy is ingatag erkölcsiségnek, a helyhatósági rendszernek, és eredményeiben a polgári csendnek és házi boldogságnak, irányában pedig hatalomnak a jogok fölött érvényesítője, végre mellesleg a titkos poliliának meleg ágya; emez pedig az alkotmányos szabadságnak irányzott gyilok, és verrel szerzett, s századokon át áldozatokkal fentartott jogoknak a „sic volo sic jubeo“ szabály szerinti kiirtása, és egy nemzet fölébe az autocratia pallosának emelése: mind kettő, és ez szerencse, idétlen s ezerl nem életre való fajzata egy házas párnak, mellyel az alkotmányos életerőt sorvasztó zsarnok-szellem kötött össze: a halalomnak és a szolgaságnak.

És valamint ezen szenlségtelen, úgy egyéb eszközeit is váljon mire használta a pecsovicspárl? Az alkotmányos érzet terjesztésére? Koránsem, mert hiszen e párt a nyilvánosságnak, melly annak éltető eleme volna,határozott ellensége, és a censurának barátja volt. Vagy a magyar haza integritásának fentartására, és a haza vagyonának a hatalom ellenében biztosítására? Koránsem, mert hiszen miatta nem csak Mosonyban üthetett volna az absolutisticus osztrák kormány sátort kutató rendszerének, titkos politikájának, és közbenső vámjának, melly Magyarország ipara és kereskedelme elnyomására, és zsírja kiszívattyúzására vala intézve, hanem tehette volna ezt bár hol is, és a pecsovicspárt valamint a mosonyi esetben úgy egyéb hasonlókban sem látandotta az ország érdekeinek megtámadását, sőt mint Mosonyban — mit még hinni is borzasztó-, segédkezet nyújtott rá, tette volna azt mindenütt mindenkor. — Vagy talán a törvények szentségben tartásának biztosítására, — koránsem hiszen, Kraszna, Kővár, Szolnok és Zaránd vjs szakapcsolására midőn a kormány egyrészről törvényt sanctionáltatott, más részről egyenes alattomos bujtogatásokkal hiúsította meg annak, és a nemzet forró óhajtásának, egész 11 éven át sokszor elég keserűséggel sürgetett óhajtásának teljesültét. Vagy a magyar nyelv feldicsőítésére? Oh de verbis quantum vis! azonban a pecsovicspárt igen rendén látta, hogy az illyrek mozgalmai a kormányban lelki istápjokat, és hogy

a magyar kincstár az osztrák közönséges kincstártól függvén, olly kévéssé, vagy inkább, némelly alkalmazott hivatalnok egyéniségét kivévén, semmit sem magyar, és hogy a f. m. magyar kir. udvari cancellaria még 18'17—ben is latin köriratú pecséttel adja ki az országgyűlésre meghívó leveleket, s. a. t s. a. t. — Vagy talán a közbátorság fentartására? Dehogy, hiszen, hogy egyéb adatokat elhallgassak, a P. vármegye előtt forgott híres Kohnféle ügyben mennyire védelmezte e párt a kormánynak előbb a közbátorság feldúlására, a rendszerezett zsiványbanda gonoszságának kapunyitásra, később a megyei autonómia megbontására intézett rendeletéit, mellyeknek botrányosságáról maga a kir. tábla eljárása adta ki a legvilágosabb tanúlevelet. — Vagy talán egyes kérdések megoldására, mellyek a haza jövendő feldicsőűlésénck magvál hordozzák magukban? az adóra? ezt ledorongolták!. A nép képviseletre? erről hallani sem akarnak, mert ettől az igazi pecsovicsnak borsódzott a háta. A fiumei vasútra?'e nem kellett, mert a haza terményeit értékesítené, és kincset hozna be; nekik a triesli kellett, mert az hasznaival Bécsnek gravitál, és a haza szélén menve el, mint az élösdi növény szívná életnedvét a hazának. — A negyedik rendnek a haza erejét gyarapító fölemelésére? igen, úgyhogy a magyar nemzetiségtől még a meglevő garantiák is elsodortassanak, és az absolut hatalomnak új erő adassék. A világ- nevezetességre ve-

zelő külconsulatusok fölállítására, vagy a tengerre terjeszkedésre? A Híradóban meg mondák, hogy e nem a magyarnak való. Vagy használták tán befolyásukat az alkotmányos jogok fenlartására? Mutatták Honiban, Biharban, Harsban s egyebütt És így az evangélium mondása szerint,„az ő műveikből ismeritek meg őket.“

III.

És a pecsovicstábor összeszerkezteték, mint mondtam az ismeretlen czélokra odaszegődés zászlója alatt országszerte, és nevezteték *conservativ* tábornak. És szabad legyen kérdeni: minek conserválására szövetkeztek? ha csak annak conserválására nem, mit az alkotmányosság ellenében álló absolutisticus irányú és törekvésű kormány meg nem támadott, és mi úgy is magában conserválódék; — mert hogy azt, mit ez megtámadott, nem conserválták, bizonyos.— Lássunk rá egy kis citátumot. — „A kormány Horvátországban hatalomcsapással megváltoztató a tartományi gyűlés eddig fenállott rendszerét. Conserválták talán a pecsovicsok az eddigi állapotot? — Nem: Az eddig fenállott állapotot felforgató hatalomcsapást pártolók. A kormány rendszeresítette a kreishauptmanrendszert. Conserválták talán azok az urak a vármegyét? Nem: az új sütetű administratorokat pártolók. — A kormány lélek vásárló korteskedést gyakorlott

Kreishauptmanai által a megyék önkormányzási hatóságának ellenében. Conserválták talán a megyei önkormányzást vagy az ó szabású *Senior pars* befolyásának elvéhez ragaszkodtak? Nem. Ok a politicai depravatiót pártolók. — A törvény visszakapcsoltatni rendeli a részeket. Conserválták talán az ország integritását? Nem, sőtaztmodák, hogy királyunknak mint erdélyi fejedelemnek is megvannak a maga kötelességei, s ezek nem engedik, hogy a magyar király állal sanctionalt törvényt az erdélyi fejedelem végrehajtassa; — tehát a kellős lélekismeret theoriájál pártolók. — A végvidékeken a váltótörvényszékek ítéletei végre nem hajtattak, a bánsági végezredekben a törvény biztosította szabad vallásválasztás (áttérés a protestáns vallásra) meg nem engedtetek. Conserválták talán a magyar törvényhozásnak a magyar birodalom halárai közti felsőségét? Nem; az ország egy részének német tartománynyá átváltoztatását helyeslék. *) — Az országgyűlés a val-

* Miként tudva van, a cs. k. statislicai hivatal a múlt év végével statistical táblázatokat adott ki 1842-ről Ezen munkában a határőrvidék egészen külön van Magyarországtól s kapcsolt részeitől választva. — Egy valaki figyelmeztcté Czörnig Károl udvari tanácsos és igazgató urat, hogy a határőrvidék nem különlartomány, hanem Magyarországnak és kapcsolt részeinek kiegészítő tartozéka. Czörnig bebizonyítást kért. A figyelmeztető megmutató neki az 1840-ki törvényt, melly a határőrvidékeket váltó-

lási áttérés szabadságát a görög nem egyesült vallásra is ki terjesztetni akará. Királyi válasz a törvényjavaslatra nem adatott, hanem a kormány országgyűlésen kívül intézkedést tön, millyet csak országgyűlés tehet; azonban egy két hónap múlva meghökkent intézkedése következményeitől, s rendeletéit visszavonta. Conservállák talán a pecsovicsok a törvényhatalom jogköréi? Nem; tegnap előtt az alkotmánytalan úton kelt edictumot, tegnap ennek visszavételét pártolák. — A kormány katonai karhatalmat adott nem csak az új Kreishauptmanok kezeibe, hogy éljenek vele, mint Biharban *Tisza*, Hontban *Luka,* Túróczban *Révay* stb. de még az alispánok kezébe is szuronyhatalmat adott, olly kikötéssel, hogy annak használatáról azok nem a vármegyének, hanem az administratoroknak számoljanak. Conserválták talán a pecsovicsok az alispánoknak megyéjöktőli függését, s az az iránti felelősséget? Nem; ők az alispánokat Vicekreishauplmanokká akarók átalakítani. — A kormány eltiltotta a köziskolákban tanítói felügyelés alatt

törvény székeinknek «kirendeli, Czörnig így felelt: Mulasson azúr nekem csak egyetlenegy esetet, midőn a magyar váltótörvényszékek ítélete vagy rendelete a határőrvidéken végrehajtatott, ügy elhisz, hogy a határőrvidék magyar tartomány, de míg illy esetet nem mutat, addig nem hiszem. És minthogy a törvény olt ki sem lőn hirdetve, nem mutathatott. Nem de szép dolog! —

álló magyar nyelvművelő társulatokat. Conserválták-e a nemzetiséget, és egyesületi szabadságot? Nem, ők Zala megye felszólalását nem pártolók. — A kormány egy Mária Therezia korabeli olly intimatumra hivatkozva, mellyben egy árva belő sincs abból, mit a kormány benne lenni mondott; a megyék küldöttség általi panaszjogát eltörölte. Conserválták talán a fejedelem s nemzet közti patriarchalis viszonyt? Nem, a fejedelem trónusának a bizalmasan közelítő nemzet előtt elzárását pártolók. — A kormány a népnevelési rendszert, mellyre az alkotmány szerint csak felügyelő s nem intéző joga van, egyoldalúig a törvényhozás kirekesztésével szabályozta, míg ellenben némelly megyének a népnevelés sikeresítésére a fenálló rendszer korlátái közt hozott határozatit megsemmisíté. Conserválták talán a nemzet befolyását? Nem; ők az osztrák szabású kormányzás baráti. — A kormány tettleg megindította a dohánymonopólium kerekeit; a conservativek ellene szegültek talán? Nem; hosánnát éneklének Austriának, melly megszánta a dohányzó magyarokat s olcsó (?) szivart dugott szájokba. — A magyar törvény azt mondja, hogy a boltnyitás jogára nézve a kir. városkban divatozó gyakorlat fenlartassék, s ezen gyakorlat azt hozza magával, hogy küls bel-földi gyáros csak az illető hatóság engedelmével s csak egy boltot nyithat egy városban; az austriai „kais. kön. Tabakverschleisz“ pedig szól sem szól Pest városának, hanem megnyitja

a sok boltot úton útfélen (természetesen a magyar dohánymívelés fölsegélésére, s a magyar szivar-gyárosok rettentő buzdítására!) És a conservativek conserválták talán in hoc regno consvetudinario a királyi városok joggyakorlatát? Nem; liosánnát énekeltek a kais. kön. Tabakverschleisznak. — A kormány határvám-vonalt állított fel Moson vármegye határában, minek legalább is forma-hibáját négy szem közt a pecsovicsok is elismerték. És conserválták talán az ország határinak az osztrák vámtisztek önkényes avatkozásaitól! mentességét? Nem — azt mondják tessék csak terjeszkedni. — A kormány keresve kereste ki az *Uray*féle embereket, s kiket a nemzet utálata és gyűlölete kísér, bírákká tette, hogy az embernek vagyona és élete fölött ítéljenek, és kegyelmével halmozta el őket; és e prostitutiója a közmorálnak már annyira ment, hogy már gr. Széchenyi is nyíltan kimondá, miként annyira nem megy benne a resignatio, hogy piszkos companiában húzza a status szekerét. És a pecsovicsok conserválják-e az erkölcsi szemérem lovagiasságát? Nem 5 hanem nyilt karokkal fogadják soraikba *Uray et Compagnie* uraimékat. És így tovább száz meg száz esetig.“ —

És még conservatíveknek merték magukat nevezni — szép conservatismus! — E tábor azonban minden józan ész gúnyjára megerősült, sőt mennyire zsold szilárdíthat, mégis szilárdult. A harminczkét Kreishauptman megkezdte eljárását, nagyszerű lélekvásárlással, hitegetéssel és

biztatással, és mozgásba hozatott minden eszköz, hogy a legközelebbi novemberben megnyílt országgyűlésre a kormánynak többség szereztessék. Még a Gyűlde is, azaz a pecsovics club, nielly ugyan mind a mellett is, hogy hosszú czímű nagy nevekkel, édesgetéssel, rábeszéléssel, csábílgatással, kaczérkodással fizetéssel és hivatal-ígéretekkel verbuvált, és tractált, és mulattatott, még is midőn a beszegődöttek megszámláltatának, nem vala az ő számuk nagyobb mint *négyszáz huszonhét,* még a Gyűlde is elkezdett szerepelni. — De az országgyűlési többség nem részükre sikerült, és így porba esett a pecsenye, mellyet a kormány olly rémséges sok pénzen vett, és mellyel a szolgalelkűek forgatának.

IV.

Az országgyűlés megnyílt, a koronás fejedelem százados mulasztás helyrehozásával nyitotta meg, midőn a magyar nyelvet a trónra emelte. Isten áldja meg érette! — Apponyi helvcnkedő beszéddel lépett elő.

Az adresse kérdése szerzé a legelső megpróbálkozást. Az ellenzék három szótöbbségben találtatott. A pecsovicsok látható vezére, egy értelmes, világos gondolkozású, lovaglás férfiú de kormányszolga volt. Láthatatlan feje pedig (uram isten mire jutánk!) gr. Széchenyi István. A fegyver, az ellenzék vezére Kossuth Lajos elleni

corsicai gyűlölete a láthatatlan vezérnek. A táborok szemközt álltak.

Gróf Széchényi nagyszerű political hivatását annak bebizonyításával kezdte meg, hogy Hunkár Győrnél meg nem futamodott. — Kossuth pedig azzal, hogy az adresse deponáltatok.— A dolgok komoly arczot öltének magukra. Apponyi megbukásának bekövetkezése kikerülhe-'etlenné vált. A pecsovicsok tehát küzdöttek egész elszántsággal. A lálhatlan fővezér győzelmének hihetőségét abban kezdé látni, ha Kossuth ellen az ellenzékből egy kis töredéket állíthat, melly szükség esetében ha nem csatlakoznék is a pecsovicsokhoz, legalább semleges állásban tartsa magát. A háló kivettetett. Egy pár conferentiában pisztrángok is mutatkozának. — De ezenkívül nagyobbszerű hálónak kelle készülni. — A fővezér mint igen ildomos férfiú jól tudja, hogy a szót az időszerűség teszi termékenynyé, és jól tudja, hogy ha a szó termékenyítő időn kívül esik, s nem járul hozzá a körülmények érlelő ereje, elhangzik az, mint hazavesztett vándor sóhajtásai a puszták rengetegében. Krisztus reformját az idő csíráztatta ki, és a körülmények is segítők, hogy erőssé és hatalmassá növekedett. II. Jósef császárénak mint nem alkalmas időben jönnek, még csirájában el kellé sorvadnia.

Magyar hazafi szózatoknak legtermékenyítőbb ideje az országgyűlés időszaka. A szó, melly ez időszakban ejtetik, nem vész el nyom nélkül.

Mit az időszaki sajtónak nem volna szabad feledni. De most feledek.

Azért mi indult gyümölcsözésnek? A régebben hintett mag, mellynek kicsirádzásához két erő járult, leginkább egyik az éltető, tápláló és nevelő, másik a lankasztó, rothasztó és irtó. Értem a Széchenyi-Kossuth vitákat. Melly erők egyszersmind, ámbár az idő hatalmasabbá vált minden hatalomnál, jövőnk alakulásának elemeit hordák magukban, valamint ámbár rendkívüliekké lettenek állapotaink, mégis ezek fölismeréséhez és okszerű irányzásához kulcsul szolgálnak. Azért nem árt ezen elemeket egy kissé figyelemmel átfutnunk, hogy hatásuk felismerése után a következmény világosabban álljon előttünk.

A harczban határozott és erős volt gr. Széchenyi István mindig, kiről Moson vármegye egyik követe ezelőtt három hónappal azt mondó, hogy igen okos embernek tartja. Kár hogy e követ történetesen épen maga a gróf; (ki mint a Rendek táblája előtt ünnepélyesen kijelentette, Moson vármegye kegyes hozzá járulásával gróf Széchenyi István követe) különben e bóknak, melly talán a küldő igen okos ember irányában követ úr részéről hivatalos bók, több hitelt adhatnánk, mint mennyit a tapasztaltak költenek keblünkben. — És épen mivel ő excellentiája az országgyűlési időszak termékenyítő erejét jól ismert, és mivel Kossuth hatásának útját kelle szegnie hogy győzhessen, és Kossuth el-

len az ellenzéknek ha csak egy kis részét is legalább neutrálisaim kell, és a félreismerhetlenül nyilvánult sympathiakat lelohasztani: megtörlé homlokát, mellyel a házi adó iránt naponként erősbülő rokonszenv, a már létezésnek indult vukővár-fiumei vasútból az országra függetlenség és önállás éltető levegőjében növekedő jelentékenység iránti előszeretet, és a status adósságok ellen, minél inkább virad, annál világosabb ellenszenv kezdett izzasztani, és egy párt prüsszenlelt és elhatározd magát, — holla! hogy a pecsovicsok ha nem is csatát de legalább időt nyerhessenek, utat kell állani — utal·—és pedig ildomosan! — és szólt, még pedig egy nyolez ívnyi könyvben, mellynek teljes czíme*: Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.* És a lomhák, kik kényelmes dolognak tartják, ha helyettük más gondolkodik, és a rövidlátók, kiknek idejük a ma, s világtérképük a család, és az ámítok, kik miután a blauer Bogenbe bele szeretlek a blauer Dunst érdemét is jobban megismerték, és a reformnak útonállói, kik jó pénzért ismeretlen czélokra a hatalomnak minden áron többséget szerezni szövetkeztek, hosannát kiabáltak a XIV Lajos korára emlékeztető csinos könnyű carrosseban elő gördült javaslatnak.— Az értelmesek, az élesen látók, a független hazafiak pedig és azok kik a kor és helyzetek igényeinek nem csak fölfogására bírnak elég tehetséggel, hanem e fölfogáshoz illő cselekvésre is határozott akarattal, megdöbbenének az úton-

állás ez újszerű csáb-nemén, és méltó indignatióval tekintének az új fortélyra, melly abban a háziadó ügyének compromissiójára, a már olly szépen léinek indult s e hazának olly véghetetlenül sürgetően szükséges vukovár-fiúnei vasút megszülemlésének gátolására, és a status-adósság meg kedveltetésére meg kell vallani, művészileg szövetik. — Azt mondják sokan, sőt magam is velők tartok, hogy erről mint múltról mellyel a hatalmas idők már elgázoltak, szólni sem kellene. De ne feledjük, hogy a javaslat gróf Széchenyitől származik, kinek becsületességét, hazafiúságát, és gyakorlati bölcseségét senki som veszi kétségbe, és hogy a javaslat illy jó hírű név firmája alatt az országban mindenfelé elterjedt, s nagy részben közbizodalommal találkozott, sőt magánál a törvényhozó testületnél is, már már irányozni kezdte az eszméket Azért mint illyest főkép azon sajátságánál fogva, melly szerint a pecsovics tábor fegyvereit hozá maga mellett, s hozá a számítást nagyban fölül múló diadalhoz jutott ellenzék némelly szándékai ellen mozgásba, nem szabad az oknyomozás barátjának elmellőzni. Vegyük hát egy kissé elő, nem gondolván azon bölcs tanácscsal hogy „jobb élni zöldséggel békeségben, mint hízott tulokkal keserűségben.“

E könyvet öt ismértető jel bélyegzi. Első az, hogy a gróf által egy idő óta szemlátomást félre lökött humanitással van írva. De hogyis ne? midőn a könnyen hívő magyart szép sza-

vakkal leginkább lekenyerezhetni, és mézes madzaggal legbiztosabban megfékezhetni. És hogy is ne? midőn a szerző czéljainak érvényesítésére, érdekeinek gyarapítására most illy színű modor, illy élű taktika kellett s az ellenkező ingerkedés nem lett volna ildomos. Másik az, hogy Kossuthot nem gyanúsítja, nem mocskolja, nem denunciálja; holott ö nagy méltóságának kívülről hét díszrenddel terhelt keblében az irígység lángja a sárga zöld bosszúságot olly hévvel forralja, miként ez azt okvetetlen fölemésztené, ha Guttenberg a könyvnyomtatók festékébe gyógyírt nem rejtett volna holmi hiúság, kaczérság, egyedül fény kedés, és ismeretlen czélokra vezérkedni vágyás-gyötrötte keblek számára. — Harmadik az, hogy az ellenzéket nem keféli. Úgy-e? mert most kell az ellenzék. Hát azok a hatalmas pecsovicsok? a gróf zászlója alá rendelt vak engedelmességéi had! Gyönyörű had ez úgy-e —de hódítni vele lehetetlen! — Negyedik az, hogy a szerző, ki a lassú előhaladás, és a szoktatgatás taktikájának nyomon bölcseségével olly mondhatlanúl hosszadalmas és tekervényes utat calculált ki magának sakkjáléki rendszerében a „sakk-matt“ hoz, hogy ha az ő combinatiója szerint menne a nemzet haladása, hihetőbb hogy százszor meghalna útközben, mint az hogy czélhoz érjen: most egyszerre rögtön akar mindent. (És ez ismertető jelen, közben legyen mondva, mint a szerző politikájának változásán csak örvendhetni.) — Ötödik ismérlető

jel, mi a közlekedési javaslatot különösen bélyegzi, az, hogy a tiszavölgyi ismeretség az önapotheosisra olly igen el elragadó hajlamot valamennyire lehangolván, csak imitt amott kevés szavakkal mondatik el, milly hű hazafi, ésmilly okos és munkás ember az a gróf Széchenyi István. — Higyjük el édes hazámfiai, hiszen már olly sokszor mondta és írta ezt ő nagy méltósága! —

És ha az ember ez öt bélyegző jelt fontolóra veszi, majd nem kételkednie kell a fölött, váljon a kérdéses könyv czímére nem hibából szedetelt-e oda a gróf neve. Az a szokatlan csábhang, az a szendeség, az a kímélet, az a haladási hév, és az a szokatlan szerénységolly meglepően szép pázsitot sző takaróul a lappangó kígyó fülébe, hogy a vigyázatlannak szinte kedve kerekedik a magyar haza eme tavaszi napjaiban leheveredni.

Azonban kiknek a történet nem puszta mulatságra, hanem tanulságul íratott, tudják, miként midőn a dominicanus barát legédesebb, legcsábítóbb hangon prédikált, akkor emészték máglyák az ártatlanok ezreit, akkor dúla önkény és fortély házi békét, akkor hordá a titkos kémség vérpadra legtöbb áldozatát, akkor vert lánczra ellenszenv lelki szabadságot, akkor szaggatta meg az elfogultság a közös érdekek legszentebb lánczolalait. Mondjuk el édes hazámfiai: „uram ne vígy minket a kísérteibe!“ —

Gonoszabbat a szerző e javaslatnál mióta a

haladásra fúlt tárogatója megzendült, ő pedig a meginduló nemzet jobbjait vissza ránczigálja, már sokat írt, — de veszedelmesebbet még soha. Hasonló ö azon utashoz, ki korán reggel, minthogy maga hevesebb velejénél fogva nem alhalék, fellármázta útitársait, s lepirongatta ókel, miért hogy olly tunyák, és nem gondolkodók, és nem mozdulók, holott hosszú ésfáradahnas úljok megkívánja, hogy keljenek és a százados heverés után egyszer valahára induljanak, és tízszerezett erővel haladjanak. A szegény jó hiszemű társak felkászálódnak, s megindulnak, hogy a mivel elkéstek azt gyorsasággal pótolják: s a házsártos fölébresztő, ki még pongyoláskodni, reggelizni s piperészkedni szeretne, és ki sok mindenféle podgyászát, mellyekhez hőbben ragaszkodik mint a czélérés örömeihez és dicsőségéhez — bámulatos lassúsággal szedegeti rendbe, nehogy a közösen boldogító új állapot rá talán mint egyesre, ha készületien találja káros legyen, nagy lármát csap: megálljotok! csendesen! lassabban! nem arra! várakozzatok! nem jól van — bal lábbal induljatok! s több e féléket kiabál tele torokkal. De az elkésés káros voltát s a czélérés nagyszerű hasznát, valamint a sietés szükségéi fölfogó úti társak, minthogy elkésni semmi kincsért sem szeretnének, ott hagyják a magával olly sokat bíbelődő ébresztőt, és bízván isten után jó ügyökben, mennek föltartózhatlan elszántsággal, s nehogy Lothné asszonyság sorsára jussanak,

meg nem állanak. És a hiú ébresztő a faképnél hagyatva ránczba szedi homlokát, csípejére teszi kezét és házsárloskodik, és handabandáz, és agyarkodik, és káromkodik, és szitkozódik és denunciál, és ingerel és böszít elleneket, úlonállókat, vadakat és ragadozó állatokat a haladók megtámadására és viszariasztására, vagy legalább feltartóztatására; — de a czélhoz hűséges csapat mind ennek daczára halad lántorítliatallanúl.

— Isten vezérelje is.! —

Ki nem emlékszik a *Kelet népére,* — a Bezerédy által megindított *önkénytes adózás ellen* irt kebellázító czikkekre, — a *sz. grófi lécéi* dedenuncians *elemezésére,* — és az udorodásig mocskos és a betyárságig szilaj, de egyszersmind a borzadásig malitiosns *Programul töredékekre?* — o

Állítsuk egy kissé össze ezen iratok vezéreszméit, hogy állításom, miként szerző már sok gonoszát írt, ne látszék gyengén indokoltnak. Gyanítás, gyanúsítás, puszta odavetett állítás nem férfihoz illő; tényekből kell ennek ítéletet következtetnie, a józan logica szabályai szerint, és hűnek maradni amaz elvilázhalallan alapigazsághoz: „az ő műveikből ismérenditek föl őket.“

V

Gróf Széchenyi István, a hajdani, a mostanitól annyira különbözik mint ég a földtől. Amaz ébresztő, emez altató; amaz biztató, eme vissza-

riasztó, amaz a korszellem szószólója, emez azzal daczoló gyermek; amaz alkotmányos polgár, emez elfogult epés oligarcha; amaz erő egyesítő, emez érdek bontó; amaz szívvel-, emez szájjal magyar. — Azért ha ki az egyéniség fölölt akar ítéletet hozni, s nem az eljárásból és néma sikerből indúl, annak minden tétovázás nélkül vagy azt kell mondania, hogy az egy megtestesült nagyszerű ellenmondás, vagy azt, hogy az a politicai egyéniségek valóságos carricaturája, melly az értelmesnek sokszor fájdalmasan nevetséges, az értelmetlennek pedig megmagyarázhatatlan; — továbbá hogy az a scholasticusok által olly mulaltalólag megvitatott subjectiv contradictio; — vagy egy új saturnus, ki saját gyermekeinek erejétől és hatalmától tartva, azokat minden további tétova nélkül fölemészti; végre hogy az egy a hajdani dőzsöl > franczia udvar szép hölgyeinek új és rnegbővített kiadású példánya, kiben minden tevékenység kúlforrása a hiúság, tetszvágy és kaczérság, és ki divatot alkot és bont, hódításokat tesz és hódolókat orruknál fogva vezet, de kivel minthogy érzelmekkel és vonzalmakkal örökké alakoskodik, az őszinte becsületesség soha sem tudja hányadán van.

Én, nehogy egyoldalúságról vádoltathassam, a grófot eljárása sikeréről és így mint polilicai egyéniséget kívánom mcgítéltetni, mint kinek a magyar haza közdolgaiban nemcsak első rangú szerep jutott, hanem azon szerencse is,

hogy azokért, mik talán a tőle származott eszmék közül nem úgy érteitek mint ő általa szándékolhattak, köszönetét, és állandó hálát érdemel.

Keltőre tanította meg őa világot. Egyik az, hogy a szóval vallott tan, és határozottsággal terjesztett elvek, meg a tan-valló és elvterjesztő egyén gyakorlati élete között a szembeötlő ellenmondás, a nélkül, hogy egymást fölemésztenék, becsülettel megállhat. — Másik az, hogy egy az önapotheosisban telhetetlen egyéniség, mellynek érdeme, hogy hatalmas nagy szavai termékeny földbe és nem sziklára hulló maghoz hasonlítnak, mind a mellett is hogy azokat a mint csirának indulnak, mások hűségesen ápoló kezei elől elsorvasztani törekszik, születési előjogánál és genialis talentumánál fogva indirect hálásáért valódi hálára bír egész tömegeket kötelezni.

Gróf Széchenyi Istvánon az újabb időkben,-értem 1841, vagy isaPesti Hírlap megindulása óta, a Kossuth elleni ellenszenv csudálatosán erőt vett, annyira, hogy ámbár midőn Kossuth a magyar reformok termékeny korszakában ezen hatályos orgánumot kezébe vette, a grófot az együtt munkálásra hazafiúi indúlaltal és őszinte bizodalommal szólította föl, e fölkérést ő azon nyilatkozattal, hogy Kossuthtal megismerkedni sem kíván, hidegen lökvén el magától, olly tért foglalt el, mellyen hajdani jó hírének s kétségbe nem vett hazafiúságának paizsa alatt Kossuthnak a hazai érdekek vértanújának és confessorának, a nemzetek sorsa fölött intézkedő idő inspirált jós-

nokának törekvéseit kíméletlen makacssággal támadta meg. És e tér azon kívül hogy az egyenetlenségnek, tétlenségnek s önfertőztetésnek dudváit burjánoztatta föl, még nevetséges is volt, mert gr. Széchenyi úgy állott rajta, mint azon vezér, ki a maga utáni indulásra egy egész nemzetet hatalmasan fölriasztott, s mégis a fegyverfogókat ha kik őt követék visszariaszgatá, sőt erőszakkal is visszadögönyözé.

Kelet népének nevezte a kereszténytelen és hazafiútlan fegyverek elsejét, mellyel azok ellen villogtatott, kik az ő tanait követék. Ezzel vívatott a híres úgy nevezett *modor-harcz,* mellyel ha nevén akar valaki nevezni., *házi adó elleni harcznak* joggal nevezheti. És e harcz hátulsó ajtócskát nyitott a tespedöknek és az igazság ellen tusakodóknak, mellyen jó módjával és Széchényinek mint becsületes jó nevű hazafi szólítására kibújhassanak, és mint Kossuth mondja valahol — egy jó hírű pecsétet adott a szűz vállas izgatok kezébe, mellyel isten előtt igazságtalan, az emberekre lealázó adóbuktaló izgatásaikra felülhessenek. — És a Keletnépével czél éretett. A házi adó ügyét ledorongoltan találá az ez országgyűléshez való készület. —

1843-ban az országgyűlés eloszlott. Bezerédy István azt mondá: megtörtént a kísérlet az országgyűlésen, sikeretlenül; elkövetkezett az idő, mellyben ha egyebet nem tehetni, legalább lel— kisméretűnkkel számot kell vetni. És úgymond nyíltan vallottam, hogy a nép közadójában nem

osztozni igazságtalanság, bűn; lelkisméretem nem engedi, hogy ez igazságtalanságban többé részt vegyek. Adózni fogok. És beíratá magát Tolna vármegye adózói közé. Isten áldja meg érette!

Nehányan követték példáját Deák, Kossuth, és boldog emlékezetű Rosty Albert vezérlete alatt.

És gr. Széchenyi? Czikkeket íra a Jelenkorban a szívtelenség fagylaló hidegségével. Nem volt gúny, nem volt piszkolódás, mellyel Bezerédy fejére nem szórt volna. Akkor vesztette Bezerédy egyetlen egy angyal-gyermekét, s idegen maradt örömtelen lakában mintáz ágaitól megfosztott törzs, fájdalma még égetően új vala, és a gróf még e fájdalmat „der auch elen Göttern heilig ist“ még ezt sem hagyá gúny nélkül. Épen úgy nem, mint Kossuthnak egykori borzasztó szenvedéseit nem hagyta gúny nélkül. — E czikkeket olvasni iszonyú volt!

Mi volt a *sz. gróti levél elemezése?* Denunciatiója azoknak, kik a kiszivattyúzott hazának iparát hazafiúi érzelemmel ápolni, s a pénz kiszivárgását gátolni szövetkeztek. És denunciatiója azoknak, kik a hazához hívebbek, mint az idegen gazdagítására hajlandók. És decreditálása Deák Ferencznek, ki a védegyesületi eszmét és czélt legméltóbb tekintélyével sanctionálta. —

Végre a magyarok istenének prophetája Kossuth ismét nyilvánosan fölszólalt az adó ügyben a szűkkörű s kis közönségű *Hetilap* hasáb-

jain, az egész igazság zászlaját ülvén fel azt irá erre: *Minden adó legyen közös! Ámen.* És iratának nem az elv, hanem személye ellen a kebellázíló *Programm-töredékek,* mellyekben szerző az egész igazság hirdetőjét *Dózsának, parasztlázítónak* nevezte, sőt *hűsre tétellel* fenyegette, mert e thesist: *minden adó legyen közös,* eme másikkal: az úrbéri *örökváltság statusintézkedés útján a földes urak teljes kármentesítésével országosan eszközöltessék,* kapcsolatban merte említeni. Azonban itt is átugrotta az idő hatalma ő nagy méltóságát; — min, hiszen bízom hazafiúságába, maga sem nagyon bánkódik. —

És ím ezen vezéreszmék gondolom eléggé igazolják előbbi állításomat.

VI

Ha azt hinném, hogy e sokat hányatott nemzetnek a polgári szabadság közös kincsesé tétele nélkül jövendője lehetett volna, vagy ha azt hinném, hogy ezt a falum örökös silányságra kárhoztatta: akkor *a magyar közlekedési ügy rendezése iránti javaslatot* a kérlelhetetlen sors egyik eszközének tekinteném; de minthogy mint önlétemröl, épen úgy vagyok meggyőződve arról, miként e hazának föl kell virágoznia és földicsöülnie, azért azt a pecsovics sereg tendentiájával nagyon öszhangzónak tartom.

Tartom pedig ezt világos irányából, vagy,

ha úgy tetszik azon hatásból, mellyel ha e nemzet jobbjai ébren nem lennének, vagy ha a megvesztegeteltség a hazafiúságot kiirthatta volna, vagy ha a pusztán *honfiak* a *hazafiak* törekvéseit az absolutismusnak egyesekre anyagi hasznokat halmozó érdekében paralysálni képesek volnának, eszközölne.

A kérdéses javaslat a közélet körének középpontjából három czéltáblához vezet. Egyikre a házi-adónak megbuktatása; másikra a fiumei vasútnak hossza bizonytalanság örvényébe sodortassa; harmadikra a (nem magyar) birodalmi status-adósság iránti rokonszenv van fölirva. — Ingerlő háromczím, tetszik-e kedves magyar hazámfia? — Ha tetszik, fogadd-el a javaslatot, és ásd meggyötrelmesen átnyomorgott életednek önmagad a sírt. Az ásót és kapát a liszaszabályozási szertárból kezedbe nyújtják, sőt ásás közben jó áldomással is megvendégelnek· — De ha nem tetszik, mint nem is tetszhetik, mert isten e nemzetnek hosszas és tetemes szenvedései, és becsületes küzdelmei jutalmául, kárpótló becsületes jövendőt tarta fen, — úgy nézzünk egy kissé szemébe a famosus javaslatnak.

Valahányszor még csak ez isten és ember előtt igazságos, és nemzet jövendőjének egyedül biztos alapot nyújtó thesis „osztozzunk a népnek minden közterheiben“ akármi alakban fölmerült, a famosus javaslat szerzője soha sem késett a fölmerülő alakot hol zsarátnakkal, hol forró szurokkal, hol porral, hol moslékkal leönteni.

És mint okos és következetes ember, (azonban köszönjük szépen az illy okosságot és az illy következetességet) jónak láttá é szent alakot most is, midőn iránta az ország rendéiben hőbb és őszintébb tisztelet, mint valaha, keletkezett, ha nem is meggyalázni, mert már ehhez több is kellett volna az idézett tulajdonoknál, legalább a kegyeletből kifosztani. Hála Istennek hogy az idő kifogott ő nagy méltóságán. Tudom maga sem bánja! —

A gróf azt szokta magáról mondogatni, s abban találja kevélységét, mint Taleyrand aszünellen ámító politikának biczegéseiben, hogy őt nem értik, az ő terveit föl nem fogják, czélzatait észszel fölérni nem képesek. Oh ne higyje ezt nagy méltóságod, a mystificatio magával az obscurantismussal együtt már rég ellemetteték, s a század fölvilágosodottsága a tort is megtartotta fölötte, aztán a vakon követők számát puszta hitegetéssel nem szaporíthatni, az ámító politikának pedig még elleneink irányában sincs már a mai világban állandósága. Értjük bizony mi sokan, és szomorú szívvel kell meg vallanom igen is értjük excellentiádat. Értjük azt, hogy excellentiád a magyar érdekében rá akarja szedni az osztrák politika megkövesült rendszerét: de értjük azt is hogy ennek emberei sokkal furfangosabbak, hogy sem magukat rászedetni engednék, mit nem sokára világosan láland nagy méltóságod, ha majd egyenes igaz úton elérendhetett trónja helyett a magyar nemzet osztatlan

hálájának földön csücsülend a két szék közöli; minthogy véghetetlen nyomom surrogatuma a jogkövetelésnek a kunyorálás, a férfias határozottságnak a szolgai hajlongás, az alkotmányos erélyességnek az alattomos belopódzás, a saját erőnkben bizakodásnak a kegyvadászat. — Értjük mi, hogy excellentiád mind a melleit, hogy örökké a szellemi alapokat emlegeti, az anyagiságnak esküdt párthíve, s azért némi anyagi jóllétét előállító egypár vállalat iránti szerelmében, mellyekhez saját becses személyének dicsőülése nem gyenge kötelékekkel van fűzve, kíméletlenül gázol mindenkit, ki meg levőn győződve, hogy a tökéletlen félintézkedések semmit sem érnek, még egyébre is meri vágyait terjeszteni: de azt is értjük, hogy teendőink legfőbbike az érdekek kiegyenlítése, az ellenséges ellentétek megszüntetése, az örök igazsággal harczoló állapotnak kiigazítása, az erők egybeforrasztása és jövendőnknek szellemi alapra fektetése. — Értjük mi azt is, hogy nagy méltóságod miután mellékesen hatásosabb befolyást kívánván szerezni, olly kormány hivatalt vállalt, melly egy tetemes országos pénztár hiányában nevetséges sine curává válnék, mint tevékeny ember, becsületes hazafi, és büszke oligarcha illy foltnak kikerülésére minden eszközhez nyúl: de azt is érijük miként egy veszedelmes téveszme ragadta meg gazdag agyát, mellybe a szenvedély be nem engedi férni azon gondolatot hogy a direct és indirect adózás combinatiójával a kö-

zös teherviselés és országos pénztár igen szépen meg fér együtt, és e téveszme abban áll, hogy t. i. ha a közteherviselés elfogadtatok, nem leendvén kedv az ő kedvencz eszméjére is adózni, tehetlenségre leendne kárhoztatva, s elbúsullában ismét az „üdvlelde“ tervét kénytelenítetnék elővenni. És itt a gróf véghetetlenül megcsalja önmagát, mert a közös teherviselés apostolai, kik e hivatás teljesítésével a legdicsőségesebben róvlák le hazafiúi kötelességüket, bizonyosan készek voltak az országos pénztár megalapításához is tellleg járulni. —Érijük továbbá, hogy nagy méltóságod magát okos embernek, ildomos politikusnak, hű hazafinak, és magyarnak tartja, hogy is ne értenők ezt, miután láttuk hogy midőn egy részről a duna gőzhajózás (korán sem a magyart hanem a bécsi szabadalmazottal értem) erélyes előmozdítása mellett az idegen elem terjedésének paralysatiójára a magyar tudós társaság megalapításában is munkás volt, s miután láttuk hogy a budapesti lánczhíd és a duna-jobb parti vasút mellett, a balpartinak pedig ellene tűzzel vassal küzdött, és miután saját fülünkkel halottuk, miként e pánszláv mozgalmakat nyíltan helyeslette, s a magyar nemzetiség mellett ifjabb hévvel küzdőket betyároknak nevezte, de azt is értjük hogy a magyar ellenzék, mellyet közel nyolcz éve már úton útfélen dorgál, gyanúsít, mocskol, gyaláz és denunciál a hazaszeretetnek sokkal tisztább fokán áll, és vére iránt tellleg sokkal hűségesebb, hogy

sem szűz kebeléről a mocsok és gyanúsítás és denunciálás sűrű nyilai vissza nem pattannának. — De van mit a grófban őszinte, tiszta keblű, magyar lelkületű, és józan logicával bíró ember megérteni nehezen tud. És az ez. Miként lehet az, hogy valaki szűnetlen azt rebesgesse ajakin: „a pillanatok drágák“ és még is bonyodalmas politikájánál fogva olly tekervényes utat követett, mellyen azon kívül hogy csiga haladásával valóságos gúny tárgygyá vált, míg czélt ért volna az időből, ha Josue napállító erejével bírna is, ki kell vala fogynia. — És miként lehet az, hogy ki Magyarország ügy hajóján kormányt tartani akar, hajós legényekül koránsem tengerész! hívatású, hanem csak zsoldért szolgáló ügyetlen embereket fogadott maga mellé; és ki idővel s hatalommal az elrablóit jogokért küzdő sereget akar vezérleni, ebből mind azokat, kiket az ügy szentsége, a rokonszenv törhetlen kapcsai, s a győzelemért ezer életet is áldozni kész érez akarat és állhatatosság lelkesít, mint mondani szokta verabschiedolta, s az ellenség zsoldjában álló legénységgel reményié megnyerni az ütközetet. — És miként lehet az, hogy egy nagy művet, melly még az idő viharaival is megküzdeni legyen képes, emelni szándéklott építőmester csupa hiúságból és kaczérságból sok értelmiséget elűzött maga mellől kíméletlenül, s művének létre hozásánál leginkább csak ma ide, holnap amoda szegődő napszámosokat alkalmazta. Félő volt — hogy kártyavár leendett volna az esz-

mében roppant alkotvány, és a legelső szellő fuvalma összeroskasztotta volna s a magának nagynak tetsző építőmester mint reményeiben csalatkozott daczos nagy gyermek állandott volna a romok mellett az elfecsérlett erők gúnyolt emlékéül. — És miként lehet az, hogy ki kérdve és kérdetlen nagy szavakban hirdeti, hogy Ő vérét és faját halálból szereti, s hogy véréért és fajáért szívvérét kész kiontani, s hogy ő csak vérének és fajának földicsőüléseért kér istentől erőt és életet: ugyan az szegény elhagyatott vérének és fajának javáért csak annyit lesz, mennyit egy bécsi nagy hírű bankár a vendégszeretetért, ki azt szokta mondani, hogy melly vendég asztalánál ebédel, azon az ebéd árát indirect úton ugyancsak busásan megveszi; mert hiszen ha vérét és faját csakugyan olly hőn és határtalanul szereli, hogy azt még szívvérén is kész lenne megváltani, miért nem takargatta itt ott meztelenségét és miért nem enyhíté epesztő éhségét azon évenkénti hatezer vagy talán még több forintnyi tiszl-dijjal, mellyel a hatalomtól föl nem vett, nehogy az erős lábra kapott megvesztegetési rendszer eszközei erőben fogyjanak. Vagy talán az is a föl nem fogott, és meg nem érteit magasszerű politikai czélzatok sorába tartozik, hogy a szeretett vérnek több hasznára szolgál, ha a megvesztegetés égető markában marad évenkint néhány ezer tallér, mintha ezzel néhány falusi iskola segíttetnék föl a szegénységet epedve érző vérnek és fajnak

boldogulására? — És végre miként lehel az, hogy valaki salurnusként saját gyermekeinek fölemésztője legyen; és miként bir valaki pirulás nélkül hazafiuságot és status-bölcseséget sőt okosságot is monopolizálni, és így önmagáról egész kötetekre menő magasztalásokal összeírni; és miként nem fél a magány óráiban önmagától, ki holmi nyomorúságos külsőség mialt, miilyen a *modor* nyílt harczot izén egy nemzet legszentebb érdekeinek, jövendőjének, dicsőségének, sőt élete föltéteinek; és miként várhal ja nyugodt lélekkel élte utolsó óráját, ki személyekben a legszentebb ügyet üldözni elég kévéssé keresztény, és egy haza újjá születésének nagy munkáját személyes ellenszenvek miatt compromittálni elég gyarló.

Ezeket megérteni bajos, sőt minthogy az érlelem tiszta eszmék összeillesztéséből fejti ki, mint gombolyagról selyemszálat, a következtetést, majd nem lehetetlen.

Azonban vannak dolgok, mellyeknek megértéséhez csak a mindennapi józan ész is elegendő. Hlyen a famosus javaslatnak azon iránya, melly az említett három czéltáblának egyikéhez, a közös teherviselés megbuktatására kiltzöllhez vezet.

VII.

Ha tökéletesen meg bírnánk is arról feled-

kezni, — és vajmi benső örömünkre szolgálna, ha megfeledkezheténk — mit már fenebb fájdalmasan érintettem, hogy a közlekedési ügy rendezése iránti javaslat szerzője a közös teherviselést bármi alakban tűnt is az föl a közeszmélet terén, mindig azonnal vagy lehurrogta, vagy leforrázta, vagy legyalázta, vagy minél még kezet moshatott, fölizgatott tömegekkel ledorongoltatta; ha kiszaggatnánk is emlékezetünkből mindazon tényeket, hogy szerző már abban az időben, mikor még Kossuth, kit isten mint jóst küldő e nemzetnek, csak azt sürgető, hogy a nemesség az isten örök igazságával összeférhetetlen adómentességi állapotból *míg nem kész* önként nagylelkűleg kilépve a házi adó terheiben osztozzék az elnyomott néppel, *modorharczot* indított, s ez ürügy alatt a jós szavai költötte becsületes hajlamot és készséget még csirájában összemarczongolta, — később pedig midőn az idő méhe az ügyet annyira érlelé, hogy az már élet-föltétel fontosságára emelkedők, s a jós az “egész igazság,, zászlaját tűzte ki, melyre írva van: “Minden adó legyen közös. Ámen, csak nem vérpadra ránczigálla azt, lázítónak, *Dózsának, hazaárulónak, bujtogatónak* káromolván, sőt még amúgy nagyműltóságú hangon *hűsre tétellel* is fenyegetvén azt; — ha mondom mind ezen tényeket emlékezetünkből ki szaggatnók is, hogy megnyugtassuk lelkünket, melly Gróf Széchenyi Istvánt jó hazafinak és becsületes embernek szereti tartani, s keresztény szelídségben

felednék is *a hazamentő jósnak megköveztetését,* a fölföllobbanó világnak eloltogatását, az ébredező igazság-érzet kiszaggatását, az örök igazság elleni tusakodás szentségtelenségeit: már csak e javaslatból is kíri a modorba kötelőzködés variatioja. Mert hiszen mikép remélhette valaki józan észszel, hogy midőn a nemesség az adómentesség koldus szabadalmát melly az isten igazságával, a keresztény polgárisulás szellemével, a nép millióinak érdekével, az ország lélezhelésének legelső postulalumával kiáltó ellentétben állott, ellökni készült magától, és hogy jövendőjét biztosítsa, ha rögtön nem is minden terhekben, legalább az igazságnak félig hódolva a házi adóban megosztozni: akkor kedve, és e szüntelen pénz-szükséggel küzdő kisajlólt, kinadályozolt országban tehetsége leendelt volna még vagy öt millió évenkénti terhet vállalni el. Ezt okos ember millyen a szerző, az ország vagyoni állapotát nem ignoráló polgár, millyen a szerző, és a számvetésben jártas egyén, millyen a szerző nem is gondolhatta. — Nem lehetett tehát egyéb iránya szándékának, mint az, hogy a közös teherviselés kérdése még csak a házi adói részletben is megbuktassák, és a haza jövendőjének biztos alapokra fektetésére, s a nemzet életének biztosítására használtatni kellő annyi sok jó hajlam, legfölebb valami országos pénztár alkotására fordítassék, mellyre mint a hűséges jós előérzete mondá a szűkkeblűség a köz-

és közös teherviselés tragicomicus álarczát függeszsze álnokul.

És ez annál inkább való, minthogy ki adózási rendszerünket ismeri, és ki előtt az ország financziális viszonyai nem chinai hieroglyphok, és ki az austriai pénzállapotok aggasztó bonyodalmait nem ignorálja, szóval ki másokat és önmagát hitegetni, ámítani és jégre vezetni nem akarja, minden további tétovázás nélkül be kell vallania, hogy az egész javaslat impracticus. Hát ha még elgondoljuk, hogy e terv létesítése felelős kormányt föltételezett, mire még csak e hónap elején is azt nyilatkoztatá a nagyméltóságú szerző, hogy *az nem olly könnyen elérhető, kicsikarható pedig éppen nem, hanem, sok és tartós intézkedések önkéntes resultatuma*, váljon miként lehelé már 1849-re terve életének első évét? Ez ismét olly szemfényvesztés volt, melly csak járatlanokat csábíthatott el, épszeműekel csak bánthatott, vagy is mint a mese mondja: „ignotos fallit, notis est derisui.“ Végre azt gondolja talán szerző, hogy e hazának hűséges fiai között, kiknek az illyesekbe szólója van, nem voltak féltékenyek is, kik sem az akkori kormányra, melly az emberi s polgári jogokat erőszakkal legázolá, s az alkotmányos szabadságnak az idő hatalma daczára is gyermekies makacssággal irtó háborút üzent, — sem gróf Széchenyi Istvánra ha még egyszer olly tiszta lelkű becsületes ember volna is mint a millyennek tiszteltetik, már csak azért is, mivel hogy mint említettem ha vére

és faja iránti csupa szeretetből a hatalomnak visszaajándékozta is tisztdíját, legalább erkölcsileg amannak állt zsoldjában és commando-szava alatt, de senkire e világon minden alkotmányos felelősségi biztosítékok előleges megállapítása nélkül nem engedtek volna bízni, nem csak száz milliónyi tőkét, hanem még az évenkénti ötmillió öszveget sem. — Isten segítségével lejártak már azon boldog idők, mellyekben ha mondatott, adjátok ide a Ludoviczára szánt ezreket, és a nemzeti museumra kivetett s önként is e czélra ajánlott öszvegeket, tárgyakat, drágaságokat és kincseket és küldözgessétek be a föld gyomrában talált mind történeti mind belbecsnél fogva drága régiségeket (mellyek közben legyen mondva a bécsi Antiken-cabinetben díszeskednek, s egyedül belbecsi értékük csak futólagos számítás szerint is mintegy százezer aranyra megy — lásd Arneth Antiken-Cabinetjében a drittes és fünftes Zimmerl) mi majd azokat a ti hasznotokra és. nemzeti dicsőségtekre fordítandjuk, és a kívánság azonnal készséggel teljesíteték. Oh e boldog idők lejárlak. És minthogy a szerző mindezeket nem ignorálhalta, igen hihető hogy terve practicabililásán maga is kételkedők, de neki az mindegy, ő a közös teherviselés akadályoztatásának themáját, mind addig míg csak e szegény megszaggatott nemzetet az időből ki nem fogyasztotta volna, variálni meg nem szűnhetett, hogy „üdvleldéjének“ érdekében egy nemzeti nagy kórházat alapíthasson.

VIII.

A másik czéltábla, mellyhez a famosus javaslat vezet, az, mellyre ez van fölírva: „sodortassuk a vukovár-fiumei vasút ügyét a hoszú bizonytalanság örvényébe!“ természetesen azon axiómánál fogva, minthogy „e nemzet pillanatai drágák.“

Arról, mennyire érdekében van Magyarországnak a fiumei vasút, mind külkereskedésünk figyelmet követelő, mind a magyar kereskedésnek független nemzeti iránybani vezérlete tekintetéből. miután annak kérdését az időszaki sajtó 1841 — 1843 eszt. folytán nyilvános vitatásai által országszerte előkészítette, s a nemzet pártfogó indulatát annyira felköltötte, hogy ezen vasút létre hozását már a legközelebb múlt országgyűlésre mint a jelenre is csak nem minden törvényhatóság utasításba adta, hoszasan szólni fölösleges lenne. — Tény az, hogy a vállalkozás útnak indult, és hogy férfiak, kik a magyar hazát véghetetlenül szeretik, állíttattak annak élére. Tény az is, hogy már czélbiztosító megállapodások történtek. Tény az is, hogy előlegesen költséges és fáradságos munkák vitettek végbe, jelesül az előmunkálatok. tervekés költségvetések Vukovártól Károlyárosig mintegy 42 mfd bosszant el vannak készítve. Tény az is, hogy a vállalkozó társaság szerződési ajánlatot nyújta be az országgyűlésnek, mire az e czélra megbízott országos választmány nem csak észrevételeket tőn, hanem az ország rendéinek a

vállalatra kedvező véleményt is adott, mellyben világosan megmondatik, hogy *induló pontul legczélszerűbb Vukonárt kitúzni,* minthogy oda a hajók akár a Ferencz-csatornán, akár a felső Dunán, akár a Dráván érkezzenek a Dunán lefelé vontatási bajok nélkül könnyen eljuthatnak; sőt czélszerű ez még azon hajókra nézve is, mellyek a Bégacsatornáról, s a Tiszáról Tittelnél, ügy az alsó Dunáról érkezendenek. — Tény az is, hogy az érintelt előmunkálatok könnyítéséhez az ország dicsőült Nádorának hazafiúi hivatalos intézkedése s a n. m. m.k. helytartótanácsnak segédkezése is járult.

És most midőn e hazának sok fiánál sokkal jobb sorsa egyes hu keblűek ernyedetlen buzgalma és kitartása söláldozal-készsége erejének napjánál a dolgot oda érleié, hogy e rendszeresen kiszivattyúzott ország szaporítandó termelése, kincsei értékesítése és független nemzeti kereskedése alapfeltételének életbe léptét valahára üdvezelhesse; most midőn az Európa szerte nyomasztó pénzcrisis örvényein, a közbejött Ínség és drágaság minden válalkozásl nehezítő hatását a magyar nemzet ellenes törekvések gátjain, sőt magának az l844-ki törvényjavaslatnak balságán, miszerint a vasúti vállalkozóktól a nélkül hogy az építési szabadalomra nézve biztosítatnának, tömérdek ezrekbe kerülő kimerítő tervek és költségvetések kívántainak, holott fáradalmakat és költségeket főkép külföldi tőkepénzesek, kik csak számokon indulnak, s kiknek hazai érdekről, nemzeti rokonszenvről,

s ezekben fekvő biztosítékokról hiába szólunk, koczkáztatni nem igen szeretnek, az ügy már szerencsésen átvergődött, most midőn e nagyszerű érdek felfogása alapján sikerült az ügy élén álló lelkes férfiaknak saját pénztelen hazánk lakosainak részvétében föltalálni az erőt, mellyel a terveket nagy részben élkészíletheté; most midőn már csak vég elhatározása kívántatik az ország rendelnek, hogy az epedve várt vállalatból a hazának ép egészséges gyümölcsök teremjenek: most ismét kiáll a síkra a magával és podgyászával sokat bíbelődő nagy hírű ébresztő és csupa hű hazafiságból, és vére és faja iránti szeretetből nagy zajt csap mondván: megálljátok, nem jól van, nem arra kell mennetek, jertek vissza, vessétek tűzbe áldozatokkal készített terveiteket, fojtsátok meg már serdülő magzatotokat tinmagatok, hiúsítsátok meg nyolcz évi fáradalmaitok és küzdelmeitek eredményét, lökjétek el magatoktól buzgalmatoknak és a törvény és az ország kormányzó tanácsa hazafiúi rokonszenvének kincsét, dobjátok el a nemzet sikeresítő fölfogásának és pártfogó indulatának biztosítékait, mert a fiumei vasútnak nem Vukovártól, hanem Pesttől kell kiindulnia. És váljon mit tesz ez más szavakkal? sem többet sem keveseket, mint: hátráltassuk a vállalatot még nehány esztendővel, míg a Bécs-triesti elkészül s a publicum bizodalmában megerősödik, s a közlekedési ügyzettel szorosan szövetkezik; — ezenkívül a vállalat késleltetésé-

vel, és a már telt költségek ezreinek sárba dobásával decreditáljuk mind magát a vállalatot, mind annak vezetőit. — Oh úr isten, ki a hazafiúság teremtő érzelmet azért alkatád, hogy a gyarló emberi kebelnek gyöngye legyen, légy irgalmas, légy kegyelmes. —

És hányszor, és hol nem mindenütt volt már bőven kimutatva, hogy a fiumei vasútnak induló pontjául csak Vukovár illik.— Aztán milly borzasztó igazságtalanság a kamat biztosításába kötelőzködni, meg ama soha senki által, legkevésbé pedig Kossuth és a fiumei társaság által kétségbe nem vett thesis fölött okoskodni, miszerint *a közlekedési eszközöknek a status költségen kell építtetniök.* Úristen, a józan észnek és a igaz kebelnek jóságos istene!

Végre a harmadik czéltábla, mellyhez az idézett munka vezetni akar, az austriai status-adósságok egy részének elvállalása, mennyiben az adósság csinálást ajánlja s az önerőnkben bizakodást lankasztja, sőt elöli. Ez már olly thesis mellyről a dolgok újjá alakulta óta szót sem kell — hála — istennek — tenni.

És ím ezen vezéri mestervágás volt a pecsovicsok utolsó fortélya, de mellyel a nemzetek igazságos istene csirájában elnyomott. Áldás neki érette. Mit fognak e jó urak ennek utána tenni, majd folyton szemmel kísérendem, s figyelmemet legkisebb motszanásuk sem kerülendi el. Isten velünk addig is, míg megint lesz valami ostorozni való.